

1985-1990-cı illərdə çay plantasiyalarının sahəsi 13.1 - 13.4 min hektar, məhsuldarlıq isə 39.0 - 49.5 sen/ha arasında dəyişmişdir. Ayrı-ayrı rayonlar üzrə aparılan müqaisə də ürəkaçan deyil. 1995-ci ilə nisbətən 2005-ci ildə çayın sahəsi Lənkəranda 4563 hektardan 1903 hektara, Astara-da 1505 hektardan 757 hektara, Masallıda isə 2112 hektardan 60 hektara qədər azalmışdır (cədvəl 2.). Bilirik ki, Azərbaycanın bir müsəlman ölkəsi kimi çaya böyük tələbatı var.

Hesablamalara görə ildə adam başına minimum 800 qr. quru çay tələb olunur. Alimlərin müəyyən etdiyi normaya görə 4 kq yaşıl çay yarpağından 1 kq quru çay alınır. Bu hesabla respublikada istehsal olunan çay əhalinin yalnız 5.5 % -ni təmin edir. Tələbatı ödəmək üçün kənardan xeyli çay idxal olunur ki, buna da külli miqdarda maliyyə vəsaiti sərf edilir.

Bir məsələni də yaddan çıxarmaq olmaz ki, çay bitkisi hər torpaqda bitmir, onun inkişafı üçün müəyyən həddə turş mühitə malik olan torpaq lazımdır. Belə torpaqlar isə yalnız rütubətli subtropik zona sayılan Lənkəran iqtisadi rayonunda yayılmışdır. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, çayayararlı torpaqlar bölgədə çox da geniş ərazi tutmur. Aparılan torpaq tədqiqatı işləri nəticəsində V.V.Kovalyov tərəfindən 1966-cı ildə bölgədə yalnız 20 min hektara qədər çayayararlı torpaq müəyyən edilmişdir.

Həmin torpaqlar çayayararlılıq dərəcəsinə görə dörd qrupa bölünmüşdür və bu qrupların içində, yəni 14 min hektara qədər sahədə çay yetişdirmək mümkün olduğu halda, qalan ərazilərdə müvafiq aqrotexniki və meliorativ

tədbirlər həyata keçirilməsi tələb olunurdu. Lakin son illər baxımsızlıq və çaya olan ögey münasibət nəticəsində onun sahəsi yuxarıda qeyd edildiyi kimi 13.4 min hektardan 28,6 hektara qədər artmışdır.

Təhlil göstərir ki, respublikada çaya olan tələbatı tam ödəmək şəraiti olmasa da çayayararlı torpaqlardan səmərəli istifadə etsək çaya olan tələbatın müəyyən qismini təmin etmiş olarıq.

Başqa regionlarda olduğu kimi burada da kənd təsərrüfatına yararlı torpaqların səmərəli istifadəsində problemlər qalmaqdadır. Dağlıq ərazilərdə eroziya prosesi, düzənlikdə torpaqların şorlaşması və bataqlaşması kimi təbii amillərlə yanaşı, bir çox iqtisadi amillərin, o cümlədən maliyyə çatışmamazlığı səbəbindən xeyli kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahəsi istifadəsiz qalır. Apardığımız tədqiqatlar da sübut edir ki, Lənkəran iqtisadi rayonunda əkin altında istifadə olunan 131687 hektar torpaq sahəsinin 25-30%-i müxtəlif səbəblərdən hər il istifadəsiz qalır.

Əkilməyən sahəyə dəyən zərəri hesablasaq ildə xeyli maliyyə vəsaitinin itirildiyinin şahidi olarıq. İqtisadi rayon üzrə bitkinin məhsuldarlığına və məhsulun satış qiymətinə uyğun hesablama apardıqda, ildə hər hektar taxıl sahəsindən 223 min, hər hektar tərəvəz sahəsindən isə 2 milyon (AZN) manat həcmində maliyyə vəsaiti itirmiş oluruq. Bütün bunlar göstərir ki, əsas istehsal vasitəsi kimi torpaqdan hələ də səmərəli istifadə olunmur. Əgər torpaqlardan yüksək məhsul əldə etmək istəyiriksə, ilk növbədə torpağa qayğı göstərilməlidir, onun mühafizəsi və səmərəli istifadəsi təmin edilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Kovalyov R.V- Lənkəran vilayətinin torpaqları. Bakı, 1966. 371səh (Rus dilində) 2. Vəliyev A.H- Kənd təsərrüfatına yararlı torpaqların səmərəli istifadə məsələləri. Az ETKTİ və Tİ-nun elmi əsərləri. Bakı, 2005, № 3. 3. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. Statistik məcmuə, Bakı "Səda", 2006

İQTİSADIYYATIN DÖVLƏT TƏNZİMLƏNMƏSİNİN MAHİYYƏTİ VƏ MƏZMUN ELEMENTLƏRİNİN TƏHLİLİ

M.A.HƏBİYEV, dissertant
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

Məlumdur ki, hər hansı bir iqtisadi sistemin normal fəaliyyət göstərməsində dövlət mühüm rol oynayır. Bu baxımdan, iqtisad elminin ən başlıca məsələlərindən biri - dövlətlə iqtisadiyyatın qarşılıqlı əlaqəsinin, həmçinin dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsinin optimal nisbətlərinin müəyyən edilməsidir. Ümumiyyətlə, müxtəlif iqtisadi sistemlərin tənzimlənməsi və idarə edilməsinin iki forması mövcuddur. Bunlardan biri - dövlət tərəfindən mərkəzləşdirilmiş planlaşdırmaya və idarəetməyə əsaslanan inzi-bati-amirlik sistemi, digəri isə təşəbbüskarlığa və sərbəstliyə əsaslanan bazar münasibətləri sistemidir.

Aparılan müşahidələr və təhlillər göstərir ki, cəmiyyətin iqtisadi həyatında bazar təsərrüfatçılıq sistemi əsas rol oynasa da, iqtisadiyyata dövlət müdaxi-

ləsi tarixi xüsusi mahiyyət kəsb etmişdir. Belə ki, mərkəzləşdirilmiş inzibati təsərrüfatçılıq sistemində dövlət iqtisadiyyatda bütöv, irimiqyaslı və məhdudlaşmayan fəaliyyət həyata keçirmiş, məhsul istehsalı, onun satışı və bilavasitə istehlakçılara çatdırılması ilə bağlı bütün proseslərə özünün funksional qurumları vasitəsilə nəzarət etmişdir.

Bazar münasibətləri əsasında inkişaf etmiş ölkələrdə dövlət tənzimlənməsi funksiyası, əsasən iki metodoloji istiqamətdə həyata keçirilir:

-təsərrüfat mexanizminin dövlət tənzimlənməsi nəzəriyyəsi (bazar iqtisadiyyatının Keyns məktəbi);

-cəmiyyətin təsərrüfat həyatına dövlətin müdaxilə etməməsi nəzəriyyəsi.

Belə ki, dövlət ölkəni böhrandan çıxarmaq və

Keçid dövründə iqtisadi proseslərin idarə olunmasında mərkəzləşdirilmiş planlaşdırma və dövlət tənzimlənməsinin fərqləri.

Tənzimlənmə tipi	ƏSASLARI			Məqsədləri	Məzmunu	Formaları	Üsulları	Nəticələri
	maddi	iqtisadi	elmi					
I. Mərkəzləşdirilmiş planlaşdırma	Dövlət sosialist əmək bölgüsü	İnzibati-amirlik sistemi	Marksist siyasi iqtisad	İstehsal vasitələrinin üstün inkişafı	İnzibati-komanda planlaşdırması (faktiki disproporsionallıq)	Dövlət planı	İnzibati komanda, müəyyən dərəcəli iqtisadi	Durğunluq, inzibati komanda sisteminin dağılması
II. Dövlət tənzimlənməsi	Bazar əmək bölgüsü	Keçid iqtisadiyyatı	Keyncilik, monetarizm, institusionalizm	İqtisadi sabitləşmə, iqtisadi tarazlıq, iqtisadi artım	Makro və mikro səviyyələrdə çevik, qarşılıqlı əlaqələr	Ümummilli proqramlar, xüsusi biznes	İnzibati, iqtisadi, bazar	Makroiqtisadi sabitləşmə, strukturun yenidən qurulması, iqtisadi artım, həyat tərzinin səviyyəsinin yaxşılaşması.

bütünlükdə iqtisadi sistemi mühafizə etmək məqsədilə, kompleks tənzimlənmə mexanizminin tətbiq etmək məcburiyyətində qalır. Məhz bu zərurətdən meydana gələn C.M.Keyns nəzəriyyəsində, ilk dəfə olaraq bazar iqtisadiyyatı şəraitində cəmiyyətin iqtisadi həyatına dövlət müdaxiləsinin konseptual əsasları işlənib hazırlanmışdır. Keyns, bazar təsərrüfatçılıq sisteminin iqtisadi sistem konsepsiyasını yaratmaqla, iqtisadi elmində həmin dövr üçün əsl inqilab etmişdir. İqtisadiyyatın tənzimlənməsinin Keyns modeli - tələbin idarə olunmasında dövlət tənzimlənməsi ilə bazar mexanizminin vəhdətinə əsaslanır. Bu nəzəriyyəyə görə, dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsində məqsəd - böhran hallarını aradan qaldırmaq, maksimum məşğulluq və iqtisadi artımı təmin etməkdən ibarətdir.

Dövlət tənzimlənməsinin Keyns modeli, iqtisadi ədəbiyyatlarda aşağıdakı aspektlərə nəzərən qiymətləndirilir:

- dövlət hissəsinin yenidən bölüşdürülməsinə nail olunması;

- dövlət və qarışıq müəssisələrin yaradılması hesabına sahibkarlığın geniş dövlət bölməsinin yaradılması;

- iqtisadi mühiti stabiləşdirmək, dövrü enib-qalxmaları yumşaltmaq, milli məhsulun yüksək artım sürətinə nail olmaq və səmərəli məşğulluq səviyyəsini təmin etmək məqsədilə büdcə-vergi və maliyyə-kredit tənzimlənmə metodlarından geniş istifadə edilməsi və s. Ümumiyyətlə, qarışıq iqtisadiyyata əsaslanan keçid dövrü ziddiyyətli olduğu kimi, bu mərhələdə həyata keçirilən sosial-iqtisadi proseslərin tənzimlənməsində dövlətin müdaxiləsinin həddinin, miqyasını, formalarını və istiqamətlərini birmənalı qiymətləndirmək də çətinlik törədir. Bir tərəfdən, bazar münasibətlərinə keçidlə bağlı iqtisadi proseslərə dövlətin müdaxilə dərəcəsi azalır, digər tərəfdən isə yuxarıdan səbəbləri və həll etmək üzündən dövlətin iqtisadiyyata daha geniş və

təsirli müdaxiləsi obyektiv zərurəti çevrilir. Bunu aşağıdakı sxemdən müşahidə edə bilərik.

Keçid iqtisadiyyatı şəraitində dövlətin yeni iqtisadi siyasətinin və tənzimlənmə funksiyasının formalaşması, mövcud vəziyyətdən asılı olaraq mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, keçidin birinci mərhələsində, yeni başlanğıcında qarışıq iqtisadi münasibətlər formalaşarkən bir tərəfdən planlı iqtisadiyyata xas olan mərkəzləşdirilmiş direktiv-planlaşdırma sistemi, digər tərəfdən isə yeni formalaşan bazar münasibətlərinə xas olan özünüidarəetmə və tənzimləmə prinsipləri fəaliyyət göstərməyə başlayır. Bu baxımdan inzibati-amirlik sistemindən bazar münasibətlərinə keçid şəraitində dövlətin tənzimləmə sistemi iki əsas meyllə səciyyələnir. Bunlar aşağıdakılardır:

Birincisi, bazar münasibətlərinə keçid şəraitində bu proseslərə, planlı iqtisadi münasibətlərə nisbətən dövlətin müdaxiləsi azalır. İkincisi, dövlətin inzibati tənzimləmə üsullarından tədricən iqtisadi tənzimləmə prinsiplərinə keçirilir. Lakin keçid iqtisadiyyatı, həm də yeni bir sosial-iqtisadi sistem kimi öz mövcud tarazlığından çıxmış iqtisadi münasibətləri sabitləşdirilməsi üçün yeni strukturların, eyni zamanda dövlətlə iqtisadi subyektlər arasında prinsipə yeni qarşılıqlı münasibətlərin yaradılması və formalaşmasını təmin etməlidir. Bu prosesdə müstəsna isə rol dövlətə məxsusdur. Bir məsələni xüsusilə qeyd etmək lazımdır. İnkişaf etmiş bazar iqtisadi münasibətlərinə nisbətən, keçid iqtisadi münasibətlərində dövlətin tənzimləmə rolu xeyli yüksəkdir. Bu onunla izah olunur ki, birincisi, inzibati-amirlik sistemindən bazar münasibətlərinə keçid birdən-birə baş vermir.

Digər tərəfdən, bazarın normal fəaliyyətini təmin etmək və sivil bazar infrastrukturunun yaradılması üçün dövlətə xeyli vaxt lazımdır. Ölkəmizdə keçid iqtisadiyyatının xüsusiyyətlərinə və dövlətin yeritdiyi

iqtisadi siyasətə bir sıra mənfi proseslər - siyasi qüvvələrin nisbəti, hakim iqtisadi görüşlərin yetkinlik dərəcəsi, torpaqlarımızın mənfur ermənilər tərəfindən işğalı və s. hallar ciddi təsir göstərir. Qeyd olunan ciddi təsir göstərir. Qeyd olunan xüsusiyyətlər keçid dövründə öz əksini dövlətin həyata keçirdiyi iqtisadi islahatların xarakterində və sürətində, mərhələlərində və sabitləşmə prinsiplərinin seçilməsində tapır.

Təhlillər göstərir ki, dövlətin keçid dövründəki rolu, yerinə yetirdiyi funksiyalarda təzahür edir. Ümumiyyətlə, bu mərhələdə dövlətin tənzimləyici funksiyalarını üç qrupa bölmək olar. Birinci qrup funksiyalar daha çox dövlətin bazarın "oyun qaydaları"nı müəyyənləşdirməsi, iqtisadi-təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətinin institusional-hüquqi əsaslarının yaradılması ilə bağlıdır. Bu proses eyni zamanda mülkiyyətin forma və subyektlərinin hüququnun müəyyən edilməsini, rəqabətin mütərəqqi növlərinin (formalarının) stimullaşdırılmasını, dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsini və s. əhatə edir.

Dövlətin tənzimləmə sahəsində ikinci qrup funksiyaları isə, daha çox bazar münasibətlərinə keçid mərhələsində maddi və maliyyə resurslarının, həmçinin əhali gəlirlərinin qeyri-bərabər bölgüsü prosesində neqativ meyillərin aradan qaldırılmasına yönəldilir. Bura həm də, həmin mərhələdə bazarın özünün həll edə bilmədiy bəzi "ictimai məhsul"ların istehsalını təşkil etmək, milli müdafiə məsələləri, ətraf mühitin qorunması, təhsil, səhiyyə, əsaslı elmi tədqiqatların təşkili və sair işlərin həyata keçirilməsi daxil edilə bilər.

Dövlətin üçüncü qrup tənzimləyici funksiyaları isə, daha çox keçid mərhələsində baş verən dövrü böhran hallarını zəiflətmək, makroiqtisadi sabitləşmə, iqtisadi artımın stimullaşdırılması, maliyyə-büdcə, vergi-kredit siyasəti, antiinhisar fəaliyyətinin həyata keçirilmə məsələləri və s. ilə sıx bağlıdır.

Keçid şəraitində transformasiya şəraitində dövlətin funksiyaları, onun stabil mühitdə yerinə yetirdiyi funksiyalardan fərqlənir. Bu fərqlər, adətən transformasiya prosesinin xarakterindən, qəbul edilmiş modelin sosial-iqtisadi təbiətindən irəli gəlir. Başqa sözlə, keçid iqtisadiyyatında dövlətin funksiyalarının özünəməxsusluğu və transformasiya prosesinin son məqsədi - sosial-iqtisadi quruluşun səmərəli fəaliyyətindən asılıdır. Bu baxımdan fikrimizcə, keçid dövründə dövlətin yerinə yetirdiyi sosial-iqtisadi funksiyalara aşağıdakıları aid etmək mümkündür:

- səmərəli bazar münasibətlərinin formalaşması və inkişafına təkan verən hüquqi bazanın təmin edilməsi;
- rəqabətin müdafiə edilməsi;
- iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, səmərəli məşğulluğun təmin edilməsi, inflyasiyanın tənzimlənməsi, iqtisadi artımın stimullaşdırılması, iqtisadi konyukturadakı tərəddüdlərin aradan qaldırılması;
- gəlirlərin bölüşdürülməsi prosesində sosial ədalətin bərpa edilməsi;

-milli gəlirin strukturundakı zəruri dəyişiklikləri həyata keçirmək məqsədilə, resursların bölüşdürülməsində vaxtaşırı düzəliş və dəyişikliklərin aparılması.

Ümumiyyətlə, keçid zamanı, tənzimləmə prosesində dövlətin həyata keçirdiyi bu funksiyaları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq mümkündür:

- sistemyaradıcı funksiyalar;
- sistemqoruyucu funksiyalar;
- sistemi geniş təkrar istehsal edən funksiyalar.

Sistemyaradıcı funksiyalar yeni təsərrüfatçılıq sisteminin formalaşması üçün obyektiv zərurilik tələb edən şəraitdən, sistemin tərkib elementlərinin yaradılmasına olan ehtiyacdən irəli gəlir və həmin sistemin formalaşmasına şərait yaradır. Mərkəzləşdirilmiş planla təsərrüfatçılıq sistemindən bazar münasibətlərinə keçid prosesinin müvəffəqiyyəti, yeni sistemin səmərəli formalaşdırılması ilə yanaşı, həm də onun normal fəaliyyəti üçün zəruri olan şəraitin yaradılmasını özündə əks etdirir.

Keçid dövründə, zəruri olan əlverişli şərait amillərinə ilk növbədə ölkə iqtisadiyyatında fəaliyyət göstərən, mülkiyyət mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün təsərrüfat qurumlarına iqtisadi sərbəstliyin verilməsi, azad rəqabət mühitinin yaradılması, bazar strukturlarının formalaşdırılması üçün təşkilati və hüquqi mexanizmin yaradılması daxildir. Bu dövrün normal və səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün dövlətin sistemyaradıcı funksiyalarına aşağıdakılar aid edilir:

- dövlətsizləşdirmə, inhisarsızlaşdırma və iqtisadiyyatda azad rəqabət mühitinin yaradılması;
- bazar münasibətlərinin inkişafı üçün zəruri olan normativ hüquqi qanunvericilik bazasının təmin edilməsi;
- bazar infrastrukturunun təşkili və inkişaf etdirilməsi.

Dövlətsizləşdirmə dedikdə, iqtisadi fəaliyyətin bütün iştirakçılarının real təsərrüfat müstəqilliyini əldə etmək üçün iqtisadiyyatın bütün sahələrində dövlət inhisarının aradan qaldırılması prosesidir (strateji əhəmiyyətli sahələr istisna olmaqla). Özəlləşdirmə isə əvvəllər dövlət mülkiyyətində olan əmlakın və təsərrüfat qurumlarının qeyri-dövlət strukturları (fərdi, qrup, kollektiv, səhmdar) tərəfindən müxtəlif vasitələrlə alınmasından ibarət olan prosesdir. araşdırmalar göstərir ki, bu proseslərin hər ikisi uzunmüddətli olub, bütün ölkələrdə, hətta inkişaf etmiş ölkələrdə belə indii də davai etməkdədir.

İqtisadiyyatda əlverişli rəqabət mühitinin yaradılması səmərəli bazar sisteminin yaradılması və inkişafının mühüm amillərindən biri kimi, Azərbaycanda həyata keçirilən əsaslı islahatlarda önəmli yer tutur. Sağlam rəqabətin inkişafı ilə bağlı məsələlər, sistem dəyişmələrinin baza institusional təminat mexanizmlərində öz əksini tapır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təşəbbüskarlığın və azad sahibkar-

lığın inkişafı, inhisarçılığa və haq sız rəqabətə yol verilməməsi kimi məsələlər iqtisadi inkişaf sahəsində dövlətin əsas vəzifələrindən biri kimi təsbit edilmişdir. Təhlillər göstərir ki, ölkə iqtisadiyyatının ayrı-ayrı sahələrində, o cümlədən aqrar sahədə son illərdə həyata keçirilən özəlləşdirmə və restrukturizasiya tədbirləri, liberallaşmanın dərinləşməsi, idarəetmədə struktur islahatları və tənzimləmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi daxili bazarda rəqabətin ümumi inkişaf meyllərinin qərarlaşmasına imkan vermişdir. Eyni zamanda, əlverişli rəqabət mühitinin yaradılması və inkişafı isə, bazarların (ayrı-ayrı sahə və bölmələrin) inhisarlaşmasının güclənməsinə və rəqabətin məhdudlaşdırılmasına səbəb ola bilən halların qarşısının alınması ilə bağlı fəal antiinhisar nəzarətinin də həyata keçirilməsini tələb edir.

İqtisadi islahatların gedişində təbii inhisar subyektlərinin restrukturizasiyası da həyata keçirilir. Bu sahədə reallaşdırılan tədbirlər təbii inhisar fəaliyyətinin rəqabət əsasında həyata keçirilə bilən fəaliyyətlərdən (potensial rəqabət sahəsindən) ayrılmasına imkan verir ki, bu da son nəticədə dövlət tənzimlənməsinin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə şərait yaradır.

Azərbaycan dövləti antiinhisar siyasətinin daim təkmilləşdirilməsi və rəqabətin qorunması mexanizminin, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının tələblərinə daha çox uyğunlaşması istiqamətində mütəmadi tədbirlər həyata keçirir.

Fikrimizcə, Azərbaycan Respublikasının Rəqabət Məcəlləsinin qəbul edilməsi, antiinhisar siyasətinin əsas məqsədlərinin həyata keçirilməsini daha dolğun təmin edə biləcək qanunvericilik bazasının formalaşması və onun beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması istiqamətində əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Bununla da qanunvericilikdə olan bir sıra boşluqların aradan qaldırılması ilə yanaşı, onun iqtisadiyyatın müasir inkişaf səviyyəsinə daha çox uyğunlaşması təmin ediləcəkdir.

Bazar infrastrukturunun yaradılması isə, keçid dövründə dövlətin sistemyaradıcı funksiyalarından bi-

ridir. İqtisadiyyatda bazar infrastrukturunun formalaşdırılması, ilk növbədə çoxkanallı bank sisteminin yaradılmasını tələb edir.

Bu isə ixtisaslaşdırılmış bank qurumlarının geniş spektrini əhatə edir. Bura da innovasiya, investisiya, ipoteka, xarici iqtisadi əlaqələr və digər çoxsaylı istiqamətlər aiddir. Maliyyə və sığorta xidmətləri, audit və lizinq fəaliyyəti də iqtisadiyyatda bazar infrastrukturunun formalaşdırılmasında ən mühüm elementlərdən biri kimi səciyyələnir.

Ümumiyyətlə, bazar infrastrukturunu-maddi, texnoloji, təşkilati, hüquqi, maliyyə və informasiya xarakterli subyektlərin məcmusu olub, əmtəə və xidmətlərin satışı zamanı tələb-təklifə uyğun olaraq, onların qiymətlərinin müəyyən edilməsi, əsasında təkrar istehsal prosesinin, ümumən bazar mexanizminin fasiləsiz fəaliyyət göstərməsini təmin edir. Əhalinin maddi rifah halı və normativ həyat şəraitini təmin edən sosial-mədəni, ticarət, ictimai işə, səhiyyə, elm və təhsil, həmçinin digər obyektlərin tikintisi və onlardan istifadənin təminatçısı rolunda çıxış edən sosial baza da bazar infrastrukturunun əsas tərkib hissələrindəndir.

Bazar münasibətləri şəraitində infrastrukturun əsas cəhətlərindən biri - onun subyektlərinin iqtisadi təyinatına görə fərqli olmasıdır. Azərbaycanda bazar infrastrukturunun tərkibinə aşağıdakı bazarlar aid edilir. Bunlardan:

- istehsal vasitələri bazarı;
- istehlak bazarı;
- daşınmaz əmlak bazarı;
- maliyyə-vergi bazarı;
- reklam bazarı;
- investisiya bazarı;
- innovasiya bazarı;
- konsaltinq bazarı;
- qiymətləndirmə bazarı və s.

Yuxarıda göstərilən bazarların hamısı təbii ki, eyni səviyyədə inkişaf etməmişdir. Onların hər birinin səmərəli fəaliyyəti və qarşılıqlı əlaqəsi, ancaq inkişaf etmiş bazar infrastrukturuna şəraitində mümkündür.

ƏDƏBİYYAT

1. İ.H.Alyev "Azərbaycan Respublikasında aqrar sahədə iqtisadi idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi", Bakı, 2003. 2. İ.H.Alyev "Milli iqtisadiyyat və aqrar sahənin inkişaf problemləri", Bakı, 2006. 3. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində aqrar münasibətlərin inkişafı və təkmilləşdirilməsi, Bakı, 2006. 4. Azərbaycan iqtisadiyyatı yeni inkişaf mərhələsində: yollar, problemlər, təkliflər. EPK materialları, Bakı, 2006.